

Handläggare:

Kicki Tepphag Olson tel. 508 33 690

Monica Söderman tel. 508 33 889

Utbildningsnämnden

2010-03-18

Kvalitetsprogram för elevhälsoarbetet inklusive specialpedagogisk verksamhet i Stockholms skolor, ledningssystem för skolhälsovården och psykologverksamheten samt utseende av verksamhetschefer

Förvaltningens förslag till beslut

Förvaltningen föreslår att utbildningsnämnden beslutar följande:

1. Kvalitetsprogram för elevhälsoarbetet i Stockholms skolor godkänns och gäller fr.o.m. 2010-05-01.
2. Ledningssystemen för skolhälsovårds- och skolpsykologverksamhet godkänns.
3. Kvalitetssystemen för kuratorer och specialpedagoger/speciallärare godkänns.
4. Som verksamhetschef för psykologverksamhet utförd av psykologer anställda inom uppdragsavdelningen utses chefen för psykologenheten, uppdragsavdelningen.
5. Som verksamhetschef för skolhälsovård utförd av skolläkare och skolsköterskor anställda inom uppdragsavdelningen samt av skolsköterskor anställda i stadens kommunala skolor utses chefen för skolhälsan/skolöverläkaren, uppdragsavdelningen.
6. Rektor utses som verksamhetschef för psykologverksamhet utförd av i skolan direktanställd psykolog.
7. Rektor för kommunal grund- och gymnasieskola inklusive obligatorisk särskola och gymnasiesärskola utses som verksamhetschef för kommande ramavtalsupphandlad skolhälsovård och psykologverksamhet.
8. Nämnden uppdrar åt utbildningsförvaltningen att återkomma till nämnden/vårdgivaren med förslag på närmare anvisningar m.m. för uppgifter i ledningssystemet för skolhälsovård och skolpsykologverksamhet och med delegation m.m. för respektive verksamhetschefs uppdrag.

Thomas Persson
Utbildningsdirektör

Sammanfattning

Kvalitetsprogram för elevhälsoarbetet inklusive specialpedagogisk verksamhet i Stockholms skolor är ett för elevhälsans yrkesprofessioner gemensamt program. Elevhälsan omfattar specialpedagogiska, psykosociala, psykologiska och medicinska insatser.

Kvalitetsprogrammet för elevhälsa innehåller mål och uppdrag för verksamheten, krav enligt lag/förordning etc., kvalitetskriterier för uppföljning och bedömning samt kvalitetsrespektive ledningssystem.

En del av elevhälsans verksamhet - skolhälsovård/skolläkare, skolsköterskor samt skolpsykologverksamhet/skolpsykologer - omfattas förutom av skollagen också av bl.a. hälso- och sjukvårdslagen (HSL) och står i det patientinriktade arbetet under Socialstyrelsens tillsyn. För denna verksamhet ska finnas en vårdgivare som bl.a. fastställer övergripande mål för kvalitet och patientsäkerhet (ledningssystem) och kontinuerligt följer upp och utvärderar målen. Utbildningsnämnden är i dag vårdgivare för den skolhälsovårds- och psykologverksamhet som bedrivs av utbildningsnämnden och ska därmed bl.a. inrätta ett ledningssystem för kvalitet och patientsäkerhet och utse verksamhetschef.

Utbildningsförvaltningen föreslår att bifogat kvalitetsprogram för elevhälsoarbetet i Stockholms skolor, ledningssystem för skolhälsovården och psykologverksamheten och kvalitetssystem för specialpedagoger/speciallärare samt för kuratorer godkänns. Vidare föreslås att utbildningsnämnden ger förvaltningen i uppdrag att återkomma till nämnden/vårdgivaren med anvisningar och direktiv för uppgifter i ledningssystemet för skolhälsovård och skolpsykologverksamhet och med direktiv/delegation för respektive verksamhetschefs uppdrag samt att förtydliga respektive verksamhets uppdrag.

Ärendets beredning

Ärendet har handlagts inom utbildningsdirektörens stab i samverkan med uppdragsavdelningen, grundskoleavdelningen och gymnasieavdelningen. Konsultation har skett med Socialstyrelsen och jurister.

Handikapprådet har informerats.

Bakgrund

För att garantera likvärdighet och hög kvalitet inom elevhälsans område har förslag tagits fram till kvalitetsprogram för elevhälsoarbetet i Stockholms skolor. Programmet omfattar specialpedagogiska, psykosociala, psykologiska och medicinska insatser och är ett gemensamt program för de professioner som ingår i elevhälsoarbetet.

Ledningssystem för skolhälsovård och skolpsykologverksamheten i stadens kommunala skolor behöver fastställas och verksamhetschefer utses.

Vårdgivare

Utbildningsnämnden är vårdgivare för den skolhälsovård och psykologverksamhet som bedrivs av utbildningsnämnden. Enligt Socialstyrelsens föreskrifter om ledningssystem för kvalitet och patientsäkerhet i hälso- och sjukvården, SOSFS 2005:12, skall vårdgivaren:

- ge direktiv och säkerställa att ledningssystemet för varje verksamhet är ändamålsenligt med mål, organisation och rutiner, metoder och vårdprocesser som säkerställer kvaliteten,
- fastställa övergripande mål för det systematiska kvalitetsarbetet samt kontinuerligt följa upp och utvärdera målen och
- ge direktiv och säkerställa att ledningssystemet inom ansvarsområdet är så utformat att vårdprocesserna fungerar verksamhetsöverskridande.

Ledningssystem

För att kontinuerligt och långsiktigt utveckla och säkerställa vårdens kvalitet skall vårdgivarna inrätta ett ledningssystem för kvalitet och patientsäkerhet (SOSFS 2005:12).

Det systematiska kvalitetsarbetet skall

- syfta till att förebygga vårdskador
- utgå från syftet med verksamheten, identifierade och prioriterade vårdbehov samt vårdprocesserna
- vara anpassat till verksamhetens inriktning, storlek och omfattning
- utgå ifrån mätbara mål, dokumenteras och kontinuerligt följas upp och
- vara väl förankrat bland alla medarbetare i organisationen.

Verksamhetschef

Inom hälso- och sjukvård skall det finnas någon som svarar för verksamheten (verksamhetschef) enligt Hälso- och sjukvårdslagen. Vårdgivaren utser verksamhetschef.

Verksamhetschefen skall (SOSFS 2005:12)

- inom ramen för vårdgivarens ledningssystem ta fram, fastställa och dokumentera rutiner för hur det systematiska kvalitetsarbetet kontinuerligt skall bedrivas för att kunna styra, följa upp och utveckla verksamheten,
- ansvara för att mål för verksamheten formuleras och för att dessa nås och
- ansvara för uppföljning och analys av verksamheten, så att åtgärder kan vidtas för att förbättra vården.

Hälso- och sjukvårdspersonalen

Hälso- och sjukvårdspersonalen skall inom ramen för verksamhetens ledningssystem kontinuerligt medverka i det systematiska kvalitetsarbetet genom att delta i

- framtagande, utprovning och vidareutveckling av rutiner och metoder,
- risk- och avvikelshantering och
- uppföljning av mål och resultat.

Eget medicinskt yrkesansvar

Varje skolsköterska och skolläkare/-psykiatriker har ett eget medicinskt yrkesansvar för det direkta vårdarbetet enligt lag om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område (LYHS). I 2 kap. 5§ framgår att den som tillhör hälso- och sjukvårdspersonalen själv bär ansvaret för hur han eller hon fullgör sina arbetsuppgifter.

Kvalitetsprogrammet

Förslag till kvalitetsprogram för elevhälsoarbetet i Stockholms skolor (bilaga 1-5) innehåller:

- o mål och uppdrag för verksamheten
- o krav enligt lag/förordning etc.
- o kvalitetskriterier för uppföljning och bedömning samt
- o kvalitetssystem för kuratorer och specialpedagoger/speciallärare och
- o ledningssystem för skolhälsovård som bedrivs av skolläkare och skolsköterskor anställda inom uppdragsavdelningen, utbildningsförvaltningen och i stadens kommunala skolor samt skolpsykologverksamhet som bedrivs av skolpsykologer anställda inom uppdragsavdelningen.

Kvalitets-/ledningssystemen är yrkesspecifika. Kvalitetssystemen omfattar specialpedagoger/speciallärare samt skolkuratorer och ledningssystemen omfattar de professioner och den verksamhet som omfattas av Hälso- och sjukvårdslagen, d.v.s. skolhälsovård/läkare, skolsköterskor och skolpsykologverksamhet/skolpsykologer i deras patientriktade arbete (Socialstyrelsens författningssamling, SOSFS, 2005:12).

Skolhälsovård och skolpsykologverksamhet

Skolhälsovårdens uppdrag regleras i Skollagens 14 kapitel. Skolhälsovården och psykologverksamheten och dess yrkesprofessioner (skolläkare, skolsköterskor och psykologer) omfattas också i det patientriktade arbetet av Hälso- och sjukvårdslagen (HSL), Sekretesslagen, Patientdatalagen och Lag om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område (LYHS).

Nuvarande organisation av elevhälsan

Rektor har det övergripande ansvaret för skolans arbete och för att verksamheten inriktas på att nå de nationella målen. Detta regleras i skollagen, respektive skolforms förordning, respektive läroplan, skolverkets allmänna råd samt i utbildningsnämndens styrdokument som skolplan, verksamhetsplan och delegationsordning.

Förändringar i skolformsförordningarna 2006 skärpte rektors ansvar för elever i behov av särskilt stöd. Det är rektor som ansvarar för att en utredning genomförs om det finns signaler om att eleven kan vara i behov av särskilda stödåtgärder. Om utredningen visar att eleven är i behov av särskilt stöd skall ett åtgärdsprogram utarbetas. Vanligast är att eleven får stöd i ordinarie klass/grupp i det dagliga arbetet och av ordinarie lärare. Tillsammans med lärarna är ett väl fungerande elevhälsoteam viktigt för att eleverna ska få det stöd de behöver och har rätt till.

Elevhälsan ska omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Elevhälsan ska vara förebyggande och hälsofrämjande och stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål.

I skolorna finns specialpedagoger anställda liksom skolsköterskor och kuratorer och i vissa fall psykologer. Psykologtjänster kan också köpas från uppdragsavdelningens psykologienhet. Skolor som inte har elevhälsans yrkesprofessioner anställda i sitt elevhälsoteam kan vända sig till uppdragsavdelningen för specialiststöd. Detta innebär att alla kommunala skolor har tillgång till samtliga yrkesprofessioner inom elevhälsan.

När det gäller skolläkartjänster köper alla kommunala skolor denna tjänst från uppdragsavdelningens enhet för skolhälsa. 35 fristående skolor köper också denna tjänst. Skolöverläkaren är verksamhetschef för skolhälsovård som bedrivs av skolläkare och skolsköterskor i de kommunala skolorna.

Cirka 15 skolor har anställt egen skolpsykolog och cirka 80 skolor köper tjänsten från uppdragsavdelningens psykologienhet. Elva fristående skolor köper psykologtjänster från psykologienheten. Verksamhetschef för verksamhet som bedrivs av skolpsykologer anställda vid uppdragsavdelningens psykologienhet är chefen för psykologienheten. För skolpsykologer direktanställda vid en skola är respektive rektor verksamhetschef.

Rektor är chef för de i skolan anställda kuratorerna och specialpedagogerna/speciallärarna. Skolorna har även möjlighet att från uppdragsavdelningens enhet för skolstöd köpa specialpedagogtjänster med särskild kompetens.

Skolorna har också tillgång till expertkompetens från t ex. Specialpedagogiska skolmyndigheten.

Utbildningsnämnden har i verksamhetsplanen för 2009, "Aktivitetsplan – avknoppning – utmaningsrätt", beslutat om ramavtalsupphandling av de yrkesprofessioner som ingår i elevhälsan. Detta arbete har påbörjats.

Förvaltningens synpunkter/resonemang

Kvalitetsprogrammet

Kvalitetsprogrammet för elevhälsoarbetet inklusive specialpedagogiska insatser i Stockholms skolor är ett för elevhälsans yrkesprofessioner gemensamt program. Programmet omfattar specialpedagogiska, psykosociala, psykologiska och medicinska insatser. Målen/uppdragen utgår från vad som sägs i Skollagens 14 kapitel, skolformsförordningarna, Skolverkets allmänna råd för arbetet med åtgärdsprogram och Socialstyrelsens riktlinjer för skolhälsovården. Övriga uppdrag i kvalitetsprogrammet har lyfts som särskilt viktiga utvecklingsområden. Uppdrag/utvecklingsområden inom elevhälsoområdet som särskilt behöver följas upp beslutas årligen i utbildningsnämndens verksamhetsplan.

Kvalitetsprogrammet avser de kommunala skolorna. Ersättningen/resursfördelningen till kommunala respektive fristående skolor utgår från lika villkor. Kvalitetsprogrammets syften och ambitioner bör därför också kunna avse fristående skolor. Beslut om fristående skolors kvalitetsprogram/ledningssystem fattas av berörd huvudman/vårdgivare.

De riktlinjer för skolhälsovård som Socialstyrelsen utfärdat gäller oavsett huvudman. Ersättningarna som utbetalas innefattar att det som anges i riktlinjerna genomförs. Om huvudman/vårdgivare inte utför detta och annan huvudman därför behöver kompensera, bör detta regleras ekonomiskt mellan berörda huvudmän/vårdgivare.

Lagar etc. som styr elevhälsan

Skollagen, skolformsförordningarna och Skolverkets allmänna råd gäller alla yrkesprofessioner inom elevhälsan.

För skolhälsovård och psykologverksamhet gäller förutom skolans lagstiftning och regelverk också, i det patientinriktade arbetet, Hälso- och sjukvårdslagen (HSL), Offentlighets- och sekretesslagen, Patientdatalagen och Lag om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område (LYHS) samt föreskrifter, allmänna råd och riktlinjer från Socialstyrelsen. Styr- och regelverk framgår av bilaga 6.

Vårdgivare – ledningssystem – verksamhetschef

För skolhälsovård och skolpsykologverksamhet ska finnas en vårdgivare som bl.a. säkerställer ledningssystemet och utser verksamhetschef. Utbildningsnämnden är vårdgivare för den skolhälsovårds- och psykologverksamhet som bedrivs av utbildningsnämnden och ska bl.a. inrätta ett ledningssystem för kvalitet och patientsäkerhet och utse verksamhetschef.

Enligt respektive skolformsförordning får landstinget i stället för kommunen fullgöra uppgifter i fråga om skolhälsovård som enligt skollagen ankommer på kommunen under förutsättning att landstinget och kommunen är överens om detta. I dessa fall är landstinget vårdgivare för skolhälsovården och utser verksamhetschef.

Upphandling

I "Aktivitetsplan – avknoppning – utmaningsrätt" i utbildningsnämndens verksamhetsplan 2009 anges bl.a. skolläkare, skolsköterskor, skolpsykologer som möjliga områden för ramavtalsupphandling liksom kuratorer, specialpedagoger och arbetsterapeuter. Då läkare/skolsköterska/skolpsykolog "hyrs in" till verksamheten, vilket avses i en ramavtalsupphandling, ingår dessa i den normala linjeorganisationen/verksamheten och utbildningsnämnden är då vårdgivare och utser verksamhetschef.

Verksamhetschefsuppdraget

Verksamhetschefen skall (SOSFS 2005:12) inom ramen för vårdgivarens ledningssystem ta fram, fastställa och dokumentera rutiner för hur det systematiska kvalitetsarbetet kontinuerligt skall bedrivas för att kunna styra, följa upp och utveckla verksamheten, ansvara för att mål för verksamheten formuleras och för att dessa nås samt ansvara för uppföljning och analys av verksamheten, så att åtgärder kan vidtas för att förbättra vården.

Verksamhetschefen har det samlade ansvaret för skolhälsovården och är den person som såväl tillsynsmyndighet som elever, föräldrar och personal ska kunna vända sig till när det gäller frågor som rör verksamheten. Vårdgivaren bestämmer vilka verksamheter som ska hållas samman under en chef och vilka kompetenser denna skall ha. Avgörande för en persons lämplighet att inneha en befattning som verksamhetschef är dennes utbildning, erfarenhet och personliga egenskaper. Verksamhetschefen måste inte ha hälso- och sjukvårdserfarenheter (Socialstyrelsens allmänna råd: Verksamhetschef inom hälso- och sjukvården SOSFS 1997:8). I det fall verksamhetschefen inte har hälso- och sjukvårdserfarenheter kan verksamhetschefen uppdra åt annan som har sakkunskap på området att fullgöra enskilda ledningsuppgifter (HSL 30§) som t.ex. den medicinska delen av verksamhetschefsuppdraget.

Verksamhetschef för skolhälsovården är i de flesta kommuner rektor. I andra är t.ex. förvaltningschefen verksamhetschef. I Stockholm är i dag chefen för skolhälso- / skolöverläkaren verksamhetschef för den skolhälsovård som bedrivs av utbildningsnämnden. Chefen för psykologenheten inom uppdragsavdelningen är verksamhetschef för den psykologverksamhet som bedrivs av psykologer anställda inom psykologenheten, uppdragsavdelningen.

Lika villkor

Resursfördelningen till kommunala och fristående skolor bygger på lika villkor. Förvaltningen förutsätter därför att kvalitetsprogrammet för elevhälsoarbetet gäller för såväl kommunala som fristående skolor.

Förvaltningens förslag

Utbildningsförvaltningen föreslår att bifogat kvalitetsprogram för elevhälsoarbetet i Stockholms skolor med ledningssystem för skolhälsovården och psykologverksamheten och kvalitetssystem för specialpedagoger/speciallärare samt för kuratorer godkänns. Programmet avser kommunala skolor. Då ersättningen till kommunala respektive fristående skolor utgår från lika villkor bör kvalitetsprogrammets syften och ambitioner också avse fristående skolor.

I förslag till ny skollag föreslås elevhälsa som eget verksamhetsområde, vilket kan innebära att förutsättningarna förändras. Enligt förvaltningens mening behöver frågan om verksamhetschef därför återigen tas upp inom kort. Mot bakgrund av detta föreslås i dagsläget inga förändringar när det gäller verksamhetschef för skolhälsovården och skolpsykologverksamheten, det vill säga chefen för skolhälsan/ skolöverläkaren är verksamhetschef för den skolhälsovård som bedrivs av utbildningsnämnden och chefen för psykologenheten inom uppdragsavdelningen är verksamhetschef för och psykologverksamhet som bedrivs av psykologer anställda inom psykologenheten, uppdragsavdelningen.

Utbildningsförvaltningen föreslår därför att

- till verksamhetschef för psykologverksamhet utförd av psykologer anställda inom uppdragsavdelningen utses chefen för psykologenheten, uppdragsavdelningen.
- till verksamhetschef för skolhälsovård utförd av skolläkare och skolsköterskor anställda inom uppdragsavdelningen samt av skolsköterskor i stadens kommunala skolor utses chefen för skolhälsan/skolöverläkaren, uppdragsavdelningen
- till verksamhetschef för psykologverksamhet utförd av i skolan direktanställda psykologer utses rektor
- utbildningsförvaltningen föreslår därutöver att utse rektor för kommunal grund- och gymnasieskola inklusive obligatorisk särskola och gymnasiesärskola som verksamhetschef för den kommande ramavtalsupphandlade psykolog- och skolhälsovårdsverksamheten.

Skillnaderna enligt ovan mellan verksamhetschef för skolpsykolog- respektive skolhälsovårdsverksamhet förklaras dels av "historiska" skäl dels av verksamheternas olika inriktning, där skolhälsovården riktar sig till samtliga elever.

Vårdgivaren ska, enligt Socialstyrelsens föreskrifter, lämna anvisningar och ge direktiv inom olika områden. Utbildningsförvaltningen föreslår att förvaltningen får i uppdrag att återkomma till nämnden/vårdgivaren med anvisningar och direktiv för uppgifter i ledningssystemet för skolhälsovård och skolpsykologverksamhet och med direktiv/delegation för respektive verksamhetschefs uppdrag samt förtydliga respektive verksamhets uppdrag.

Bilagor:

1. Kvalitetsprogram för elevhälsoarbetet i Stockholms skolor
2. Ledningssystem för skolhälsovård
3. Ledningssystem för psykologverksamhet
4. Kvalitetssystem för specialpedagoger/speciallärare
5. Kvalitetssystem för kuratorer
6. Gällande lagstiftning etc. för skolhälsovård och psykologverksamhet
7. Underlag för bedömning av kvalitet

